

МІНІСТЕРСТВО КУЛЬТУРИ ТА СТРАТЕГІЧНИХ КОМУНІКАЦІЙ УКРАЇНИ

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА АКАДЕМІЯ КУЛЬТУРИ

ФАКУЛЬТЕТ КУЛЬТУРОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ КОМУНІКАЦІЙ

Кафедра музейно-туристичної діяльності

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ФІЛОСОФІЯ

Освітньо-професійна програма «Менеджмент культури»,

Галузь знань 02 Культура і мистецтво

спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності

рівень вищої освіти перший (бакалаврський)

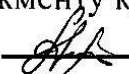
факультет культурології та соціальних комунікацій

Харків, 2024

Розробник: доктор філос. наук, доцент, завідувач кафедри мистецтвознавства
Лисенкова Владлена Віталіївна

Мова навчання — державна (українська)

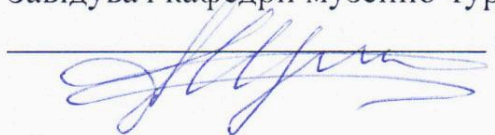
Робочу програму затверджено на засіданні кафедри
Протокол № 1 від 15 серпня 2024 р

Завідувач кафедри менеджменту культури
та соціальних технологій Геннадій АФЕНЧЕНКО

Робочу програму затверджено на засіданні ради факультету культурології
та соціальних комунікацій
Протокол № 1 від 26.08.24

Голова ради факультету Наталя КОРЖИК

Зміни в робочій програмі затверджені на засіданні кафедри
Протокол № 10 від 20 листопада 2024 р.

Завідувач кафедри музейно-туристичної діяльності
 Анатолій ЩЕРБАНЬ

Зміни в робочій програмі затверджені на засіданні ради факультету
культурології та соціальних комунікацій
Протокол № 6 від 21.11.24

Голова ради факультету Наталя КОРЖИК

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3	Галузь знань 02 Культура і мистецтво	Обов'язкова	
	Спеціальність 028 Менеджмент соціокультурної діяльності	Рік підготовки	
2-й		-	
Загальна кількість годин – 90	Освітня програма «Менеджмент культури»	Семестр	
		4-й	-
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 30 самостійної роботи студента – 60	Рівень бакалавр	20 год.	-
		Практичні, семінарські	
		10 год.	-
		Самостійна робота	
		60 год.	-
		Вид контролю екзамен	

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить: на денному відділенні: 30 / 60 год.

1. Мета і завдання навчальної дисципліни

Місце навчальної дисципліни в освітній програмі. Курс «Філософія» має вагоме значення серед обов'язкових дисциплін в структурі навчального плану професійної підготовки бакалаврів.

Навчальна дисципліна «Філософія» передбачає ознайомлення студентів з панорамою філософської думки, основними школами і напрямками. Автор програми виходить з того, що філософські знання складають фундамент гуманітарної освіти студентів всіх спеціальностей.

Обсяг дисципліни складає 90 годин / 3 кредити, з них аудиторних – 30 годин, самостійна робота – 60 годин. Форма навчання денна, передбачає аудиторні заняття та самостійну роботу здобувачів вищої освіти. Розподіл за формами організації освітнього процесу та видами навчальних занять: лекції – 20 год., семінарські – 10 год. Підсумковий контроль – екзамен.

Статус дисципліни – обов'язкова.

Мета курсу – ввести майбутніх спеціалістів у коло проблем філософської культури:

- розглянути основні етапи становлення філософії як особливої сфери людської діяльності;
- встановити спільне та відмінне між філософією, релігією та наукою;
- визначити основні функції і роль філософії в суспільстві;
- визначити ряд концептуальних філософських проблем
- показати особливості української філософії та вітчизняного способу філософствування.

Компетентності, які формує дисципліна

(відповідно до освітньо-професійної програми)

Загальні компетентності:	
ЗК 7.	Здатність генерувати нові ідеї (креативність).
Фахові компетентності	
ФК 1.	Здатність критично усвідомлювати взаємозв'язок між культурними, соціальними та економічними процесами.
ФК 2.	Здатність аналізувати економічні, екологічні, правові, політичні, соціологічні, технологічні аспекти формування ринку культури.

ФК 3.	Здатність визначити стратегічні пріоритети та аналізувати особливості місцевих, регіональних, національних та глобальних стратегій соціокультурного розвитку.
--------------	---

Програмні результати навчання

(відповідно до освітньо-професійної програми)

Програмні результати навчання	ПРН 6. Класифікувати та знаходити інноваційні рішення для створення, реалізації і забезпечення соціокультурних потреб людини.
	ПРН 7. Здійснювати проектувальну роботу.
	ПРН 12. Формулювати, аргументувати професійні завдання.
	ПРН 19. Володіти інструментами фінансово-економічного забезпечення соціокультурної діяльності.

Очікувані результати навчання:

- знати визначення філософії, її місце в сфері духовної діяльності людини;
- вирізняти філософську систему, течію, напрям, школу, основні їх прояви;
- визначати специфіку філософії різних періодів;
- осягати особливості розвитку української філософської думки;
- знати різноманітні підходи до проблеми буття;
- означати сутність проблеми пізнання світу, основні форми чуттєвого та раціонального пізнання, класифікацію знання, особливості наукового пізнання, його форми і методи, основні закони і принципи діалектичного способу мислення;
- мати на увазі поширені стратегії сенсожиттєвих пошуків і ставлення до смерті, співвідношення природного, космічного та соціального в людині
- окреслювати основні сфери суспільного життя та його принципові проблемні вузли, форми включення людини в суспільну систему, підходи до історико-філософського процесу; перспективи і проблеми становлення глобального інформаційного суспільства;
- засвоїти основні філософські поняття і категорії, наробки найвидатніших мислителів минулого і сучасного;
- діалектично розкривати взаємозв'язок всіх явищ дійсності;
- окреслювати актуальні для нього проблеми, відокремлювати в них істотне від несуттєвого, співвідносити з особистою життєвою позицією, шукати шляхи їх вирішення;

- інтерпретувати, аналізувати, реферувати зміст текстів філософських першоджерел;
- вміти написати оригінальні філософські тексти.

Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання та підсумкова форма контролю

Оцінка поточного контролю складається із оцінок, які здобувач отримує за кожну тему за 100-бальною шкалою. Наприкінці семестру оцінки складаються і отримана сума поділяється на кількість тем. Отримана середня кількість балів стає підсумковою оцінкою за семестр (розділ). Під час екзамену здобувач має право і можливість покращити результати відповідей за окремі теми. Засобами оцінювання є усний, відповідності програмі.

Політика оцінювання (пропущені заняття, відпрацювання пропусків): кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку на вимогу студента; у випадку не відпрацювання студентом усіх передбачених навчальним планом видів занять до екзамену він не допускається; пропущені заняття обов'язково мають бути відпрацьовані. Форму і час відпрацювання студент та викладач взаємопогоджують.

Політика академічної поведінки та доброчесності (плагіат, поведінка в аудиторії): конфліктні ситуації мають відкрито обговорюватись в академічних групах з викладачем, необхідно бути взаємно толерантними, поважати думку іншого. Плагіат та інші форми нечесної роботи неприпустимі. Недопустимі підказки і списування у ході семінарських занять, контрольних роботах, на екзамені.

Норми академічної етики: дисциплінованість; дотримання субординації; чесність, відповідальність; робота в аудиторії з відключеними мобільними телефонами.

Критерії оцінювання результатів навчання за 100 бальною шкалою

Рівні навчальних досягнень	Критерії оцінювання навчальних досягнень
1. Початковий 1-34 балів	Здобувач надає лише фрагментарні знання, не засвоїв базових положень курсу, не орієнтується у програмі

	навчальної дисципліни. На запитання не дає правильних відповідей взагалі.
35-59 балів	Здобувач надає лише фрагментарні знання, погано засвоїв основні положення курсу, наявні грубі і суттєві помилки. На додаткові запитання студент майже не дає відповіді.
2. Середній 60-63 бала	Здобувачем під час відповіді допущена низка суттєвих помилок, але студент розкриває до 50 % змісту питань. На додаткові питання відповідає у межах 45-50 %.
64-73 бала	Здобувач недостатньо повно та чітко викладає матеріал, спостерігається неглибоке знання з курсу, у відповіді є суттєві неточності, може порушуватись логіка викладення матеріалу, у зв'язку з чим до 30 % його зостається нерозкритим.
3. Достатній 74-81 бал	Здобувач відповідає на запитання, але не розкриває до 25 % навчального матеріалу. У цілому відповідь є вірною, студент за допомогою викладача викриває свої помилки.
82-89 балів	Здобувач дає відповіді на всі питання, але допускає окремі неточності за умови, що принципові моменти були розкриті правильно, має досить високий рівень освоєних знань.
4. Високий 90-100 балів	Здобувач при відповіді на питання чітко і послідовно викладає матеріал, виявляє всебічні, ґрунтовні, систематизовані знання програмного матеріалу з даної дисципліни, виявляє творчий підхід до засвоєного матеріалу, відповідає чітко і логічно на додаткові питання, поставлені екзаменатором.

1. Програма навчальної дисципліни

Навчальна дисципліна «Філософія» складається з 2 розділів, які містять 22 теми.

Розділ I

ІСТОРІЯ ФІЛОСОФІЇ ЯК ОСНОВА ФІЛОСОФСЬКО-МЕТОДОЛОГІЧНОЇ КУЛЬТУРИ

Тема 1. ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ПОХОДЖЕННЯ, ПРОБЛЕМАТИКА ТА ФУНКЦІЇ

Світогляд, його історичні форми: міф, релігія, наука, філософія. Філософське світорозуміння. Людина і світ, їх співвідношення. Буття і свідомість.

Природа філософських проблем: можливість пізнання світу, ціннісний підхід до нього. Філософія як наука життя.

Філософія в системі культури: філософія і міфологія, філософія і релігія, філософія і мистецтво, філософія і наука, філософія і мораль, філософія і право, філософія і політика, філософія і педагогіка, філософія і культурна творчість. Філософія і проблеми високоінтелектуальної комп'ютерної технології у контексті гуманізації суспільства. Історія філософії як історія виникнення і розвитку наукового теоретичного мислення.

Тема 2. ФІЛОСОФІЯ СТАРОДАВНОСТІ

Філософія стародавньої Індії. Веди як пам'ятка філософської культури індуїзму. Ортодоксальні і неортодоксальні філософські школи. Філософські уявлення в стародавньому Єгипті та Вавілоні. Філософія стародавнього Китаю. Основні філософські школи. Конфуціанство. Моїзм. Легізм. Даосизм. Людина в культурі і філософії стародавнього Сходу.

Давньогрецька філософська думка. Мілетська школа мислителів (Фалес, Анаксимандр, Анаксимен), їх тлумачення першооснов. Світорозуміння, діалектика та теорія пізнання Геракліта. Філософія Піфагора та елеатів. Емпедокл і Анаксагор про проблему єдності сущого.

Філософія софістів. Етичний раціоналізм Сократа. Сократичні школи.

Атомістична філософія Левкіпа і Демокрита. Витоки і суть античного атомізму. Вчення про атоми і світоустрій. Вчення про душу і пізнання. Людина і суспільство, мораль і релігія.

Платон, його життя і творчість. Критика теорій чуттєвого пізнання, теорія ідей, космологія. Соціальна філософія, вчення про державу. Діалектика Платона. Академія і платонізм.

Аристотель, його життєвий шлях. Логіка і методологія. Вчення про причини і витoki буття і пізнання. Фізика: світ, життя, людина. Суспільство, етика, політика. Школа Аристотеля (періпатетики).

Елліністично-римська філософія. Епікуреїзм. Скептицизм. Стоїцизм. Неоплатонізм. Аристотелізм.

Тема 3. ФІЛОСОФІЯ СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ. ФІЛОСОФСЬКІ ІДЕЇ В КУЛЬТУРІ КИЇВСЬКОЇ РУСІ.

Релігійний характер філософської думки середніх віків. Апологетика Квінта Тертуліана. Патристика. Філософські погляди Аврелія Августина.

Середньовічна схоластика. Реалізм і номіналізм. Пошук сутності людини в рамках релігійної філософії. Філософська позиція Фоми Аквінського.

Філософія Візантії. Поєднання аристотелізму і неоплатонізму в православній концепції християнства. Іоанн Дамаскін. Діонісій Аріопагіт.

Арабська філософія середньовіччя. Філософські погляди Аль-Канді, Аль-Фарабі, Ібн-Сіні, Ібн-Рушда.

Середньовічна філософія в Індії та Китаї.

Становлення філософської думки в Київській Русі (кінець X-XII ст.). Давньослов'янська міфологія як форма первісного світогляду. Язичницький і християнський світогляди, їх співвідношення. Поширення книжної візантійської культури на Русі. Мудрість стародавньої Русі як цілісний культурно-історичний феномен (морально-філософсько-теологічний синкретизм). Релігійно-філософські ідеї, що містяться в "Ізборниках" 1073-1076 рр., в "Слові про закон та благодать", в "Повісті временних літ" та ін.

Філософсько-етична думка епохи підйому національної свідомості (XIV-XVІст.- "Києво-Печерський патерик" та інші твори).

Тема 4. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ФІЛОСОФІЯ ВІДРОДЖЕННЯ

Антропоцентризм і філософія гуманізму. Проблема людської індивідуальності. Людина як творець самої себе. Апофеоз мистецтва і культ художника-творця.

Пантеїзм як специфічна риса натурфілософії Ренесансу. Філософські системи М.Кузанського, Б.Телезіо, Д.Бруно. Геліоцентризм.

Соціальна філософія Т.Мора, Т.Кампанелли.

Тема 5. ФІЛОСОФСЬКО-ГУМАНІСТИЧНА ДУМКА УКРАЇНСЬКОГО РЕНЕСАНСУ

Філософські ідеї в духовній культурі періоду українського Відродження (XV-XVII ст.). Продовження традицій філософії Київської Русі. Поширення в Україні філософії неоплатонізму та ісихазму. Історична свідомість та історіософські ідеї літописання XII-XV ст.

Формування гуманістичних реформаційних ідей (XVI- поч. XVII ст.). Ранній гуманізм (Ю.Дрогобич, П.Русін, С.Оріховський, Ш.Шимонович).

Тема 6. ЗАХІДНОЄВРОПЕЙСЬКА ФІЛОСОФІЯ НОВОГО ЧАСУ ТА ПРОСВІТНИЦТВА

Формування буржуазного суспільства. Критика догматизму, релігії, схоластики. Наукова революція та проблеми методу пізнання в філософії Ф.Бекона і Р.Декарта. Розвиток природознавства і становлення механістично-метафізичної картини світу. Т.Гоббс. Філософія Спінози: вчення про субстанцію, етика. Г.Лейбніц і його вчення про множинність субстанцій.

Проблема гносеології у вченнях Д.Берклі, Д.Локка, Д.Юма. Діяльність енциклопедистів у Франції. Філософія Вольтера, Руссо, Гольбаха, Гельвеція, Дідро: концепції суспільного прогресу, людина як суб'єкт культури.

Філософія американського Просвітництва. Проблема активності людини і її самосвідомості (Джонсон, Едвардс, Франклін, Т.Купер).

Тема 7. КИЄВО-МОГИЛЯНСЬКА АКАДЕМІЯ І ФІЛОСОФІЯ ПРОСВІТНИЦТВА

Філософія у Києво-Могилянській академії. Ідеї гуманізму в курсах професорів академії (Ф.Прокопович, Д.Туптало, С.Яворський). Теорія пізнання і логіка. Проблеми натурфілософії: зближення філософії з природознавством. Роль Києво-Могилянській академії у розвитку філософської культури східних і південних слов'ян.

Філософія Просвітництва в Україні (друга половина XVIII ст.). Діяльність "Попівської академії" (О.Паліцин). Поширення ідей Просвітництва в Україні (Я.Козельський, В.Капніст, П.Лодій). В. Каразин - засновник Харківського університету, видатний мислитель і просвітник.

Філософія Г.Сковороди. Філософія як наука про людське щастя. Вчення про "три світи". Роль Г.Сковороди у розвії духовності українського народу.

Тема 8. НІМЕЦЬКА КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ, ЇЇ ВПЛИВ НА ВІТЧИЗНЯНУ ФІЛОСОФСЬКУ ДУМКУ.

І.Кант - засновник класичної німецької філософії. Теорія пізнання, вчення про розум і розсудок. Вчення про людину, категоричний імператив, проблема свободи.

Суб'єктивний ідеалізм Г.Фіхте. Діяльність "Я" як початок всього сущого.

Філософія природи, принцип тотожності В.Шеллінга.

Філософська система Гегеля: логіка, філософія природи, філософія розуму (духу). Діалектика Гегеля. Історія філософії та філософія історії Гегеля.

Антропологічна філософія Л.Фейєрбаха. Теорія пізнання, етичні погляди філософа.

Проникнення ідей німецької класичної філософії в Україну (П.Лодій, І.Шад, Д.Волланський (Кавунник) та ін.).

Тема 9. ВИНИКНЕННЯ НОВИХ ФІЛОСОФСЬКИХ ВЧЕНЬ У ХІХ СТ.

Критика класичної філософії по проблемам буття, природи, людини, свідомості, пізнання, суспільства.

"Філософія життя" - антитеза раціоналістичної традиції. Ірраціоналізм А.Шопенгауера, Ф.Ніцше, С.Кіркегора.

Позитивізм О.Конта, Г.Спенсера, Д.Мілля.

Формування філософських поглядів К.Маркса і Ф.Енгельса. Відношення до попередньої філософії. Розробка теорії матеріалізму та діалектики. Основні ідеї матеріалістичного розуміння історії. Проблема людини та її свободи, вчення про суспільний прогрес.

Ідея несвідомого і психоаналіз З.Фрейда.

Тема 10. УКРАЇНЬСЬКА ФІЛОСОФІЯ ХІХ-ХХ СТ. У КОНТЕКСТІ СВІТОВОЇ ФІЛОСОФСЬКОЇ ДУМКИ.

Філософські погляди учасників Кирило-Мефодіївського товариства. Філософія історії М.Костомарова. "Хутірна" філософія П.Куліша. Світогляд Т.Шевченка. Вплив Т.Шевченка на зростання національної свідомості українського народу.

"Філософія серця" П.Юркевича.

Філософські погляди "громадівців". М.Драгоманов як філософ історії і культуролог. Філософські погляди О.Потебні, М.Зібера.

Філософія демократів другої половини ХІХ ст. С.Подолінський, М.Павлик. Філософські погляди І.Франка. Філософія історії М.Грушевського. Особливості українського культурно-історичного процесу. Філософські ідеї в праці М.Грушевського "Історія України-Русі". Філософсько-культурологічні погляди І.Огієнка. Філософські погляди українців Діаспори на особливості української ментальності.

Філософські ідеї В.Вернадського. Д.Чижевський про історію філософського мислення в Україні.

Тема 11. СУЧАСНА СВІТОВА ФІЛОСОФІЯ. ДІАЛОГ ФІЛОСОФСЬКИХ ДОКТРИН.

Марксистська філософія в ХХ ст. Відношення до розуму і науки в філософії ХХ ст. Нова картина світу і формування нових течій, шкіл, напрямків в ХХ ст. Розвиток ідей ірраціоналізму. "Творча еволюція" в інтуїтивістській філософії А.Бергсона.

"Філософія життя" в Німеччині (З.Дільтей, Г.Зіммель, О.Шпенглер).

Неогегельянство в Німеччині та в Італії (Глокнер, А.Ліберт, В.Кроче, З.Марк, Джентиле).

Прагматизм - один з ведучих філософських напрямків в Англії і США (Ч.Пірс, У.Джемс, Д.Дьюї).

Неопозитивізм та його різновиди. Полеміка про "метафізику" (Б.Рассел, Р.Карнап, Л.Вітгінштейн). Проблема значення, мови; розуміння в структуралізмі (К.Леві-Стросс), в герменевтиці (Г.Гадамер, П.Рікьор). Постпозитивізм (К.Поппер, Т.Кун, І.Лакатос).

Культ науково-технічного розуму та його супротивників. Сцієнтизм та антисцієнтизм. Технократичні та антитехнократичні утопії (О.Хакслі, Дж.Оруел).

Феноменологія. Гуссерль про кризу європейської спільноти і науки.

Екзистенційна філософія та її різновиди (екзистенціалізм, персоналізм, філософська антропологія). Проблема існування та смерті людини (М.Хайдеггер, Ж.П.Сартр, А.Камю, К.Ясперс).

Еволюція релігійної філософії в ХХ ст. Неотомізм. Християнський еволюціонізм Тейяра де Шардена. Філософія універсальної космічної етики А.Швейцера.

Постмодернізм. Критика традиційної західної раціональності. Ж.Дерріда, М.Фуко, Р.Рорті та ін.

РОЗДІЛ II

ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ. МЕТОДОЛОГІЯ ПІЗНАННЯ, ФІЛОСОФСЬКА АНТРОПОЛОГІЯ, ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ

Тема 12. ОНТОЛОГІЯ ЯК ВЧЕННЯ ПРО БУТТЯ

Буття - вихідна категорія для побудови системи філософії, основа будь-якого філософствування. Субстанціальне тлумачення буття. Проблема Єдиного і різноманіття буття. Конкретне як буття, що несе у собі небуття. Буття та небуття у творінні: порядок із Хаосу. Розгортання суперечності між буттям і небуттям у напрямку до Космосу. Еволюція як розвиток буття від Природи до Людини. Модель пульсуючого Всесвіту.

Тема 13. МАТЕРІЯ, ЇЇ ОСНОВНІ АТРИБУТИ ТА РІВНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

Матерія як конкретизація категорії буття. Матерія як об'єктивна реальність, як проявлене буття. Рух - невід'ємний атрибут, сутнісна ознака матерії. Простір - наповнений субстратом континуум буття. Час - плинність і міра існування, ритми тривалості буття речей. Матерія як субстанція, природа, причина самої себе. Матерія як субстрат і як поле.

Методологічне значення поняття матерії для розвитку природознавства та суспільствознавства. Матеріальна культура і життєдіяльність суспільства.

Тема 14. МАТЕРІАЛЬНІ І ДУХОВНІ ВИМІРИ БУТТЯ ЛЮДИНИ. СВІДОМІСТЬ І НЕСВІДОМЕ

Телесність людини. Буття і свідомість. Категорія "дух", її роль в осмисленні внутрішнього світу людини. Дух і свідомість, дух і душа. Походження та сутність свідомості як філософська проблема. Самосвідомість, її форми. Розсудок як здатність самосвідомості до аналізу: аналітичне мислення та синтетичне сприйняття дійсності. Розум як форма свідомості. Сходження свідомості від розсудку через розум до мудрості.

Феномен несвідомого, його природа та функції. Роль несвідомого в людському бутті. Архетипи колективного несвідомого.

Тема 15. СУСПІЛЬСТВО, ІСТОРІЯ, СУБ'ЄКТ ІСТОРИЧНОГО ПРОЦЕСУ, ОСОБА

Еволюція у природі та людська історія. Розвиток людської історії як суспільно-історична практика. Об'єктивні закони і суб'єктивний фактор у суспільному розвитку. Головні концепції філософії історії. Особа в історичному процесі.

Тема 16. СУСПІЛЬНЕ ВИРОБНИЦТВО ЛЮДСЬКОГО ЖИТТЯ

Становлення та розвиток суспільних систем як природно-історичний процес. Діяльність і практика як всезагальні основи відтворення людського життя. Стимули і мотиви людської діяльності. Цілепокладання і ідеали у духовно-практичному оволодінні світом. Суспільне виробництво, його структура, тенденції розвитку. Співвідношення матеріального та духовного виробництва. Продуктивні сили і суспільні форми їх розвитку. Людина як головна продуктивна сила. Сутність виробничих відносин.

Тема 17. ЛЮДИНА ЯК ВОЛЬОВА ІСТОТА. СВОБОДА, ВИБІР, ЦІННОСТІ

Основна проблема філософії: що таке людина? В чому полягає його призначення? Людина як феномен буття. Творення людиною свого предметного середовища і самого себе. Воля як сутнісна властивість людини. Воля і розум. Воля як практична духовність. Свобода волі. Усвідомлення свободи. Необхідність, вибір, відповідальність.

Знання і цінності, суще і належне. Аксиологія як вчення про цінності. Системний характер цінностей.

Тема 18. ДІАЛЕКТИКА ЯК ВЧЕННЯ ПРО РОЗВИТОК І СПОСІБ ФІЛОСОФСТВУВАННЯ. ЗМІСТ ТА РІЗНОВИДИ ДІАЛЕКТИКИ

Діалектика як логіка буття, методологія пізнання і діяльності людини. Тотожність об'єктивної та суб'єктивної логіки пізнавальному процесі. Два способи філософського осягнення буття: метафізика і діалектика.

Історичні типи діалектики. Діалектичні способи філософствування.

Зміст діалектики: принципи, категорії, закони. Модифікації діалектики в сучасних філософських доктринах.

Тема 19. ДІАЛЕКТИКА ПРОЦЕСУ ПІЗНАННЯ. ГНОСЕОЛОГІЧНА ФУНКЦІЯ ФІЛОСОФІЇ

Буття і пізнання. Самоусвідомлення як умова прояви розвиненої суб'єктивності. Роздвоєння дійсності внаслідок формування суб'єктивної реальності. Об'єкт і суб'єкт. Пізнання як теоретичне освоєння об'єкта суб'єктом. Пізнання як передумова формування предметного середовища за мірками людини: культура і пізнання.

Гносеологія як теорія пізнання. Головне питання гносеології. Скептицизм і агностицизм, форми пізнавальної діяльності: буденне, релігійне, художнє, наукове пізнання. Почуттєве та логічне пізнання, його форми. Сенсуалізм і раціоналізм. Особливості соціального пізнання. Людина і суспільство як об'єкти соціального пізнання.

Істина та її критерії. Концепції істини: позитивізм, прагматизм, конвенціоналізм. Істина як процес. Співвідношення абсолютної і відносної істин.. Догматизм і релятивізм.

Пізнання і творчість. Свідомість та несвідоме у творчості. Творча інтуїція. Інсайт. Евристика про етапи і структуру творчого процесу.

Тема 20. ФІЛОСОФІЯ ЯК МЕТОДОЛОГІЯ НАУКОВОГО ПІЗНАННЯ

Наука як спеціалізована форма пізнавальної діяльності. Історичні етапи розвитку наукового пізнання. Рівні пізнання в науці.

Теорія і метод. Теорія як "чиста" логіка, як знята практика. Метод як шлях, спосіб наукового пізнання. Методологія як вчення про методи, як система

методів наукового пошуку. Класифікація та систематизація методів в науці. Діалектика як філософський метод сучасного наукового пізнання. Співвідношення філософських, загальнонаукових та конкретно наукових методів у пізнанні. Науки про природу і науки про культуру: проблема диференціації методів.

Ціле і частина. Концепції холізму у сучасній епістемології. Самодостатність цілого, його організуючі і мобілізуючі функції.

Система, структура, елемент. Система як інтегральна сукупність множинного. Становлення та розвиток великих систем. Структура як спосіб існування елементів у системі. Системний аналіз.

Інформація як знання, передумова і об'єктивна основа для прийняття рішення. Інформація як ідеальне моделювання об'єктивної реальності. Інформаційні системи і комп'ютерні моделі дійсності.

Факти, гіпотеза, ідея, проблема, поняття. Загальнонаукові категорії та їх роль у пізнанні. Закон, теорія, концепція. Підсумок наукового пізнання суспільства - наукова картина світу.

Тема 21. ФІЛОСОФІЯ КУЛЬТУРИ. КУЛЬТУРА І ЦИВІЛІЗАЦІЯ

Поняття культури. Культура як олюднена природа, наслідок матеріалізації людського духу. Культура як рівень досконалості розвитку людини, суспільства та окремих його сфер. Роль праці і мови у становленні людини як творця і носія культури. Філософія культури як логіка становлення та розвитку світової культури. Основні проблеми культурної антропології. Матеріальна культура і життєдіяльність суспільства. Специфіка духовної культури суспільства. Національне та загальнолюдське у системі світової культури. Діалог культур. Розвиток культури та формування загальнолюдських цінностей.

Проблема успадкування в розвитку культури. Збереження та примноження культурних надбань. Культурний нігілізм та його прояви. Культура і цивілізація. Лінійна концепція розвитку культури: теорія культурного прогресу. Теорії замкнутих цивілізацій та культур. Концепції циклічного розвитку світової культури.

Тема 22. ФІЛОСОФІЯ ПРО МІСЦЕ ЛЮДИНИ У КОСМОСІ. ГЛОБАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОСТІ

Еволюція як розвиток буття від Природи до Людини. Зв'язок людини з світом через любов і працю. Проблема смертності і безсмертя людини, сенсу її життя. Благоговіння перед життям та самореалізація особистості.

Розвиток науки та перспективи людини у XXI ст. Сучасна наукова картина світу. Теорії науково-технічного прогресу в концепціях індустріального і постіндустріального суспільства. Технологічні і соціальні революції. Технологія і культура. Проблеми етики науково-технічної творчості. Наука і мораль. Альтернативи XXI ст.: прогрес науки та моральна відповідальність.

Глобальні проблеми XXI ст. та головні суспільно-політичні процеси. Майбутнє людства як предмет дослідження та прогнозу.

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ (для денної форми навчання)

№№ п/п	Найменування розділів і тем	Кількість годин					
		Ус ьог о	Ус ьог о ау д.	Ле кці ї	Се мі на ри	Пр ак ти чні	Самост. робота
Розділ I. Історія філософії як основа філософсько-методологічної культури							
1.	Філософія, її походження, проблематика та функції	4	2	2		-	2
2.	Філософія Стародавності	6	2	2		-	4
3.	Філософія Середньовіччя. Філософські ідеї в культурі Київської Русі	2				-	2
4.	Західноєвропейська філософія Відродження	4	2		2	-	2
5.	Філософсько-гуманістична думка українського Ренесансу	4			-	-	4

6.	Західноєвропейська філософія Нового часу та Просвітництва	2	-		-	-	2
7.	Києво-Могилянська академія і філософія Просвітництва	2			-	-	2
8.	Німецька класична філософія, її вплив на вітчизняну філософську думку	12	4	2	2	-	8
9.	Виникнення нових філософських вчень у ХІХ ст.	4			-	-	4
10.	Українська філософія ХІХ-ХХ ст. у контексті світової філософської думки	6	2	2		-	4
11.	Сучасна світова філософія. Діалог філософських доктрин.	4	2	2		-	2
Розділ II. Основні проблеми сучасної філософії							
12.	Онтологія як вчення про буття	4	2	2	-	-	2
13.	Матерія, її основні атрибути та рівні самоорганізації	2			-	-	2
14.	Матеріальні і духовні виміри буття людини. Свідомість і несвідоме.	4	2	2	-	-	2
15.	Суспільство, історія. Суб'єкт історичного процесу.	4	2	2	-	-	2
16.	Суспільне виробництво людського буття	4	2		2	-	2
17.	Людина як вольова істота. Свобода, вибір, цінності	4		-	-	-	4

18.	Діалектика як вчення про розвиток і спосіб філософствування	4	2	2	-	-	2
19.	Діалектика процесу пізнання. Гносеологічна функція філософії	4	2	2	-	-	2
20.	Філософія як методологія пізнання	2	-	-	-	-	2
21.	Філософія культури. Культура і цивілізація	4	2	-	2	-	2
22.	Філософія про місце людини у Космосі. Глобальні проблеми сучасності	4	2		2	-	2
Усього:		90	30	20	10	-	60

Теми семінарських занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Історія української філософії	2
2.	Історія української філософії (продовження)	2
3.	Діалектика як вчення про розвиток та спосіб філософствування	2
4.	Суспільство як об'єкт філософського аналізу	2
5.	Філософські проблеми культури і цивілізації	2

Теми самостійної роботи

№ з/п	Назва теми	Кільк. годин
-------	------------	--------------

1.	Філософський світогляд	5
2.	Філософська думка від античності до XX ст.	15
3.	Тенденції розвитку сучасної філософії	5
4.	Властивості матерії	5
5.	Проблеми філософської антропології	5
6.	Свідоме та несвідоме в філософії	5
7.	Гносеологічна проблематика в філософії	5
8.	Діалектика як вчення про розвиток	5
9.	Проблематика соціального в філософській думці	5
10.	Сучасне суспільство в проблемному полі філософії культури і філософії цивілізації	5
Разом :		60

6. Форми поточного та підсумкового контролю

Методи навчання

В процесі роботи над теоретичним матеріалом курсу під час аудиторних занять застосовуються:

- пояснювально-ілюстративний метод – викладач пояснює основи історії та теорії розвитку філософського знання;
- репродуктивний метод – відтворення студентом того, що пояснив та показав педагог (сприяє формуванню знань, вмінь та навичок, формує основні розумові операції (аналіз, синтез, узагальнення);
- метод проблемного викладу – педагог формулює проблему і пропонує спосіб її подолання за допомогою різних підходів і точок зору;
- частково-пошуковий – активний пошук рішення задач на основі загальноприйнятих методичних принципів;
- словесний метод – слово (розповідь, бесіда);
- наочні методи: джерелом знань є наочні приклади;

- ділова гра як метод активного навчання сприяє активізації мислення, підвищенню самостійності.

Форми контролю

№ з/п	Вид контролю	Методи контролю
1.	Поточний	Тестовий моніторинг знань
2.	Підсумковий контроль	Екзамен – усна або письмова відповідь на питання екзаменаційного білету

Поточний контроль

Перевірка та поточне оцінювання знань студентів проводиться протягом семестру. Кожна оцінка виставляється відповідно до розроблених викладачем та заздалегідь оголошених студентам критеріїв, а також мотивується в індивідуальному порядку.

Підсумковий контроль. Під час екзамену здобувач має право і можливість покращити результати відповідей за теми, заявлені в екзаменаційному білеті.

Підсумкове оцінювання відбувається за наступними критеріями:

- якість виконання завдань самостійної роботи студентів;
- широта ознайомлення з рекомендованою літературою;
- ступінь засвоєння матеріалу з кожної теми дисципліни;
- розуміння, рівень засвоєння питань (проблем), що вивчаються.

Відпрацювання пропущених занять. Студент може ліквідувати академічну заборгованість на атестаційному / заліковому тижні (строго до взаємоузгодженого розкладу). У випадку невиконання студентом усіх передбачених робочою програмою форм поточного контролю він не допускається до екзамену.

Перерахування результатів вивчення навчальної дисципліни. За рішенням кафедри студентам, які брали участь в позанавчальній науковій діяльності або виконували узгоджені з лектором індивідуальні форми роботи, присуджуються додаткові бали, кількість яких залежить від обсягу виконаної роботи та значущості досягнутих результатів.

7. Розподіл балів, які отримують здобувачі освіти

		Сума
Розділ 1	Розділ 2	
50	50	100

Розподіл балів за формою контролю:

- відповідь на семінарському занятті – від 1 до 6 балів;
- есе/реферат – від 1 до 10 балів;
- перевірка конспектів лекцій – від 1 до 5 балів;
- усне опитування – від 1 до 5 балів.

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для іспиту, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
74-81	C		
64-73	D	задовільно	
60-63	E		
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

8. Навчально-методичне забезпечення

1. Навчальний контент (конспект лекцій або розширений план лекцій);
2. Плани семінарських занять;
3. Завдання, методичні матеріали до самостійної роботи;
4. Питання, завдання для поточного і підсумкового контролю результатів навчання.

Рекомендовані джерела інформації

Основна література

1. Буслинський В.А. Історія філософії. – Львів: Новий світ, 2007. – 220с.
2. Бичко А.К., Бичко І.В., Табачковський В. Історія філософії. – К: Либідь, 2001. – 408 с.
3. Вандишев В.М. Філософія: екскурс в історію вчень і понять. – К: Кондор, 2006. – 474 с.
4. Герасимчук А.А., Тимошенко З.І. Курс лекцій з філософії. – К: Вид-во Європейського університету, 2005. – 422 с.
5. Горський В.С., Кислюк К.В. Історія української філософії. – К: Либідь, 2004. – 488 с.
6. Губар О.М. Філософія: інтерактивний курс лекцій: навч. посібник. – К: Центр учбової літератури, 2007. – 416 с.
7. Григор'єв В.Й. Філософія: навчальний посібник. – К: ЦНЛ, 2004. – 248 с.
8. Зарудний Є.О. Філософія. – К: Кондор, 2007. – 202 с.
9. Кремень В.Г., Афанасенко В.С., Волович В.І. Історія філософії: підручник. – Харків: Прапор, 2003. – 768 с.
10. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: мислителі, ідеї, концепції. – К: Книга, 2005. – 528 с.
11. Кремень В.Г., Ільїн В.В. Філософія: Логос, Софія, Розум: підручник. – К: Книга, 2006. – 432 с.

12. Табачковський В., Булатов М., Хамітов Н. Філософія: світ людини: курс лекцій. – К: Либідь, 2004. – 432 с.
13. Федів Ю.О., Мозгова Н.Г. Історія української філософії. – К: Україна, 2001. – 512 с.
14. Щерба С.П. Філософія: підручник. – К: Кондор, 2007. – 452 с.

Додаткова література

15. Губерський Л.В., Приятельчук А.О., Бойченко І.В. Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодення). – К: Знання, 2009. – 624 с.
16. Присухін С.І. Навчальний посібник. – Ч.1.: Історія світової та української філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. – К.: КНЕУ, 2006. – 208 с.
17. Присухін С.І. Навчальний посібник. – Ч.2.: Система філософії у визначеннях, поясненнях, схемах, таблицях. – К.: КНЕУ, 2006. – 168 с.
18. Тарасенко М.Ф., Русін М.Ю., Бичко А.К. Історія філософії України. Хрестоматія. – К: Либідь, 1993. – 560 с.
19. Філософія: хрестоматія / Автор-упорядник С.І. Присухін. – К.: КНЕУ, 2011. – 352 с.

Інформаційні ресурси

Бібліотека ім. В. Вернадського [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbuv.gov.ua>.

Бібліотека Харківської державної академії культури
Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка

Інститут філософії ім. Г. Сковороди [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.filosof.com.ua>.

Найвидатніші філософи світу та України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://philsci.univ.kiev.ua/biblio/dict.html>.